

Jiří Glet

Slovníček
výtvarného umění
a architektury

Jiří Glet

**Slovníček výtvarného
umění a architektury**

Copyright

Autor: Jiří Glet

Vydal: Martin Koláček - E-knihy jedou

2015

ISBN:

978-80-7512-125-7 (ePub)

978-80-7512-126-4 (mobipocket)

978-80-7512-127-1 (pdf)

Předmluva

Umění nezná ani geografické hranice ani časové omezení, jeho počátky a vývoj souvisí se vznikem a rozvojem lidské společnosti. Výtvarným uměním označujeme v užším významu malířství, sochařství a grafiku, v širším smyslu taky architekturu a užité umění.

Můžete si prohlédnout pravěké malby ve Francii a Španělsku, nebo naši pravěkou Věstonickou venuši a Petřkovickou venuši. V zemích okolo Středozevního moře najdete mnoho památek staré řecké a římské architektury. V Evropě jsou stovky starobylých měst, které jako turisté navštívujete. Jsou v nich honosné měšťanské domy, radnice, chrámy a mnohé z těchto měst mají taky zachovalé své středověké hradby. V naší zemi je taky mnoho hradů a zámků. Ve světově proslulých galeriích najdete krásná díla starých mistrů i díla moderního umění.

Jestliže však chcete výtvarnému umění lépe porozumět, musíte znát alespoň některé termíny a výrazy, které jsou ve výtvarném umění běžně používány. Měli bychom vědět co je freska a ikona v malířství, co je reliéf v sochařství, nebo atika a arkády v architektuře. Pokud se seznámíte se základními pojmy ve výtvarném umění,

jednoduše poznáte, zdali je hrad vystavěn v románském nebo gotickém slohu a zámek třeba v renesančním nebo barokním slohu. U některých pojmů a výrazů budou taky uvedena některá významná umělecká díla, zejména v naší zemi.

Jistě, každý výběr je do jisté míry subjektivní a nejsou zde samozřejmě uvedeny všechny termíny a výrazy užívané ve výtvarném umění. To by musel být vyhotoven slovník s několika tisíci hesel. Tento malý slovníček je určen nejenom turistům, ale taky studentům uměleckých škol, galeristům, pracovníkům v kultuře a všem milovníkům výtvarného umění.

A

Abstraktní umění

Abstraktní, nepředmětné umění, není stylistický směr, ale široce rozšířený jev v umění 20. století. První abstraktní obraz vytvořil v roce 1910 ruský malíř Vasilij Kandinskij, a to na základě teoretických úvah. Tento obraz se nazývá Murnau s kostelem a nachází se v galerii v Mnichově. Abstraktní umění se člení na dva základní směry. První směr je geometrický směr, zvaný abstraktní konstruktivismus. Druhý směr vychází z duševních prožitků a bývá nazýván abstraktní expresionismus.

Akademie

Umělecká škola pro malíře, grafiky, sochaře, restaurátory a architekty.

Akrolit

Sochařská technika kombinující kámen s kovem, většinou zlatem.

Akropole

Sídlo vládce vybudované na nesnadno přístupném místě, v archeologii nejvyšší opevněná část hradiště.

Akvarel

Malba průsvitnými vodovými barvami na světlý podklad.

Akt

Zobrazení nahého lidského těla, původně studium pohybu.

Anonym

Ještě ve středověku bývali výtvarní umělci považováni spíše jen za zručné řemeslníky, a proto mnozí z nich svá díla nepodepisovali. Neznámý umělec, jehož díla jsou stylově vyhraněna, ale nepodepsaná nebo označená pouze monogramem, bývá nazýván anonym. Často je označován názvem Mistr a názvem hlavního díla, například Mistr Třeboňského oltáře.

Apsida

Zpravidla půlkruhový, někdy mnohoúhelníkový prostor umístěný za oltářem křesťanského chrámu. Pěknou půlkruhovou apsidu má například románská rotunda sv. Petra a sv. Pavla ve Starém Plzenci.

Archa

Gotický skříňový oltář zdobený malbami, řezbami, někdy taky volnými sochami. Na hradě Křivoklátu, v hradní kapli, se nachází gotická archa s vyobrazením sv. Barbory a sv. Kateřiny.

Armatura

V sochařství kostra modelu například koně nebo lidské postavy, sestrojována z trubek, drátů apod. Na ní se pak nanáší hlína, sádra, sádra, vosk, popřípadě jiný modelovací materiál.

Arkáda

Řada oblouků nesených sloupy nebo pilíři. Některé naše zámky jsou zdobeny pěknými arkádami. Tak například je to zámek v Litomyšli, který byl zapsán do světových

památek UNESCO. Dále pak zámky v Opočně, Velkých Losínách a v Bučovicích.

Arkýř

Krytý výstupek s okny, vystupující ze zdiva stavby. Krásný gotický arkýř je na Staroměstské radnici v Praze a ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře.

Assumpta

Panna Maria Nanebevzatá, v zobrazeních nesena postavami andělů.

Ateliér

Dílna výtvarných umělců.

Atika

Nízká zeď nad hlavní římsou stavby, zakrývající z pohledu střechu. Pěkné atiky na měšťanských domech najdete v Telči a ve Slavonicích.

Atlant

Socha mužské postavy podpírající břemeno, například balkón. V Brně na náměstí Svobody stojí dům zvaný U čtyř mamlasů se známými atlanty.

Atribut

Věc, rostlina nebo zvíře, které jsou přiřazovány k určité osobnosti a tuto osobnost zároveň charakterizují. Například klíč a sv. Petr, lev a sv. Jeroným a kolo a sv. Kateřina.

Aukce umělecká

Způsob prodeje uměleckého díla. Umělecké dílo se prodá tomu kupci, který nabídne nejvyšší cenu. Prodej díla formou umělecké aukce se v Evropě využívá od 16. století.

Autoportrét

Vlastní podobizna. Je to malířský nebo sochařský portrét, na kterém výtvarný umělec zobrazil sám sebe.

B

Baldachýn

Nebesa, střížka ze dřeva, mramoru, kovu apod. umístěna nad oltářem kostela či nad sochou.

Balustráda

Pochází z řeckého slova balustra tj. kuželka. Balustráda je zábradlí složené z článků ve tvaru kuželek.

Baptisterium

Budova postavená nedaleko kostela, v níž se do malé vodní nádrže zvané křtitelnice nořili lidé při křtu. Baptisterium může být taky kaple uvnitř kostela, kde jsou umístěny křtitelnice.

Barkabán

Předsunutě opevnění chránící bojovníky bránící přístup k hlavnímu opevnění.

Bastion

Základní obranný prvek ve tvaru pětiúhelníku. Vystupuje z hradební fronty špičkou do příkopu.

Bašta

předsunutá mnohdy věžovitá část opevnění obvykle navazující na hradební zdi. Z děl umístěných na baště tak bylo možno střílet i podél hradeb.

Bazilika

V raně křesťanské době kostel obdélného tvaru, členěný řadami sloupů na tři lodě. Dnes často taky důležitý kostel, nebo kostel na místě, kde došlo k zázraku.

Belvédér

Zahradní pavilón či terasa vévodící nějaké stavbě nebo návrší.

Bergfrit

Věž stojící o samotě, u hradu obvykle opevněná, sloužící jako poslední útočiště obléhaných.

Bosáž

způsob stavění zdí z kamenných bloků hrubě přitesaných, tak aby čela kvádrů ze zdiva plasticky vystupovala. Většinou se používá při základech budov.

Bosovaná brána

Kolem vrat plasticky zdobena zvýrazněnými stavebními články.

Bozzetto

Plastická skica sochařského díla zhotovena v menším měřítku. Definitivní podobě sochařského díla zpravidla předchází několik bozzett.

Bysta

Sochařský volný nebo reliéfní portrét zachycující hlavu a ramena, někdy taky poprsí.

Byzantské umění

pozdě antické a středověké umění Byzantské říše s hlavním městem Konstantinopolí, dnešní Istanbul,

v období od 6. do 15. století. Pro byzantské umění je charakteristická slavnostní strnulost a taky zlaté pozadí. Byzantské umění mělo rozhodující vliv na umění středověku. V malířství překonal byzantskou tradici italský malíř Giotto ve 14. století.

Boží hrob

Architektura připomínající jeruzalémský hrob Ježíše Krista.